

ДО ПИТАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTI СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ БАЛЬНОЮ ХОРЕОГРАФІЄЮ

У статті розглядається бальний танець як засіб естетичного виховання старшокласників, вплив бальної хореографії на емоційну сферу учнів танцювальних колективів та їх естетичного відношення до дійсності.

Ключові слова: естетична вихованість, бальна хореографія, танець, старшокласники.

Tereshenko N. Regarding the question of high school students' aesthetic education which are engaged in ballroom choreography. In this article the ballroom dance is considered as a means of aesthetic education of high school students, the ballroom choreography impact on the students' dance groups emotional sphere and their aesthetic relations to reality is analysed.

Key words: aesthetic manners, choreography, dance, high school students.

Терешенко Н. К вопросу эстетической воспитанности старшеклассников, которые занимаются бальной хореографией. В статье рассматривается бальный танец как средство эстетического воспитания старшеклассников, влияние бальной хореографии на эмоциональную сферу учащихся танцевальных коллективов и их эстетического отношения к действительности.

Ключевые слова: эстетическая воспитанность, бальная хореография, танец, старшеклассники.

Постановка проблеми. Питання естетичної вихованості охоплюють різні аспекти життєдіяльності – сферу навчання, праці, рекреації, побуту, міжособистісних стосунків, творчої діяльності. Естетичне виховання є невід'ємною складовою формування особистості й виступає його кінцевою метою. З огляду на це, метою естетичного виховання в сучасних умовах є формування гармонійної особистості з високим культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, тому з-поміж дієвих засобів естетичного виховання (театр, музика, кіно) ефективним є мистецтво бального танцю, як складова підсистеми цілісного педагогічного процесу.

Аналіз досліджень. Сучасні науковці розглядають вплив танцю на духовний та моральний рівень різновікової аудиторії молоді, зокрема – естетичне виховання старшокласників.

Теоретики хореографічної педагогіки (Н. Базарова, Д. Базела, Д. Бернадська, Г. Боримська, В. Волчукова, І. Дубник, Е. Конорова, Т. Осадців, Л. Цветкова, Ю. Соколовський, Л. Савчин) вважають, що прилучення дитини до танцювального мистецтва важливе для її духовного розвитку, формує необхідні моральні якості та розкриває творчий потенціал. Танцювальна діяльність сприяє покращенню фізичного розвитку, зміцненню здоров'я, формуванню інтересу до рухливої діяльності, на цьому наголошують Е. Вільчковський, Н. Ветлугіна, Е. Сайко, Л. Коваль, Е. Конорова, Л. Климчук, А. Тараканова, Г. Шевченко, Т. Фурсенко, О. Щолокова та інші.

Мета дослідження: розглянути яким чином бальний танець впливає на естетичну вихованість старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Процес естетичного виховання старшокласників, які займаються бальною хореографією в загальноосвітніх навчальних закладах та системі позашкільної освіти відбувається на основі педагогічних умов навчально-виховного процесу. Тобто, мається на увазі застосування комплексу виховних компонентів та заходів, які має здатність вирішити танець, де зміст, форма і методи сприяють повноцінному естетичному вихованню. А саме: реалізації естетичного виховання старшокласників, які займаються бальною хореографією; формуванні мотивації на естетичну складову життєдіяльності; спрямуванні змістової основи бального танцю на ефективну психофізичну та психофізіологічну сегменту у вихованні старшокласників; упровадження інноваційних методів і технологій виховання, їх напрямку на творчість, у яких вектор спрямований на визначення майбутніх життєвих планів.

Естетичне виховання в колективі бального танцю має поступальну динаміку до освоєння старшокласниками культурних здобутків світового і вітчизняного мистецтва та ціннісних орієнтирів у соціумі. Характеристика організаційного процесу в «колективі бального танцю» уможливорює наголос на тенденціях формування гармонійної особистості та обґрунтованих особливостей дітей старшого віку, які займаються бальним танцем.

У контексті сучасних підходів до естетичного виховання старшокласників, завдання педагогіки – формування гармонійної особистості, можуть вирішуватися шляхом занять бальним танцем. Навчально-виховний процес в середовищі бального танцю зорієнтований на особистісно-орієнтоване виховання і здійснюється через опанування відповідних екзерсисів, участь старшокласника в танцювальних постановках, створення ним власного хореографічного продукту та його демонстрація.

У процесі занять бальним танцем створюються умови, за яких старшокласник є суб'єктом процесу навчання і виховання, а його особистість усвідомлюється на рівні вищої цінності, як самоціль педагогічного впливу. Технології хореографічної діяльності на заняттях бальним танцем спрямовуються на формування індивідуальних якостей кожного учасника колективу, самобутності та неповторності, стимулюють поетапне естетичне спрямування у виховному процесі учнів старших класів.

Оскільки, найбільш популярним видом мистецтв серед старшокласників є насправді бальна хореографія, то саме танець виконує роль подекуди розважально-рекреаційного елемента, що дає імпульс для піднесення та збудження емоційної сфери. Танець в молодіжній культурі є, до певної міри, інтегруючим елементом прилучення старшокласників до загальнолюдських цінностей.

Не менш важливим є факт, що бальний танець дає можливість комунікативного простору, розширює і поглиблює його. Тим самим він виконує функцію задзеркала у свідомій або неусвідомленій формі, являючи собою об'єктивний фон культурного середовища старшокласників.

До недавнього часу бальний танець не був предметом захоплення в навчально-виховній практиці закладів освіти. Проте нині, широка мережа хореографічної діяльності актуалізує танцювальні гуртки, студії, ансамблі. Серед провідних завдань колективів бального танцю – естетичне виховання школярів, технічна підготовка учасників. Сучасні підходи вимагають від керівника колективу врахування вікових особливостей, їх фізичної підготовки. Тому старшокласники, які займаються бальною хореографією, намагаються за будь-яку ціну досягнути найкращого результату. Такий вектор особистості дещо нівелює процес естетичного виховання старшокласників. Змінити таку ситуацію можна упровадивши в навчально-виховний процес

закладів освіти предмет «Бальна хореографія». Нахил саме до такого виду не є випадковим.

Так, наприкінці ХХ століття з бального танцю було зняте своєрідне «табу», він отримав високе визнання й до сьогодні є одним із популярних спрямувань танцювального мистецтва. Відтак хореографи, педагоги, психологи набули можливості застосовувати на практичному досвіді усестороннє застосування виразних засобів виховання, в тому числі й естетичного. До того ж, порівняно з іншими жанрами хореографії бальний танець дещо доступніший у засвоєнні. В класичному танці від виконавця вимагається відмінна технічна підготовка й вроджені антропометричні дані та фізичні якості. Мова класичного танцю для старшокласника важка для усвідомлення та розуміння. Народні танці, до прикрасі, мало привертають увагу старшокласників, хоча саме вони є джерелом знань про культуру різних народів, відправною точкою емоцій, проте вони не враховують танцювальних переваг і уподобань старшокласників.

Доступність і розуміння бального танцю сприяє розвитку естетичного інтересу школярів і їх включення в самостійну танцювальну діяльність, що формує рівень естетичного виховання в діапазоні емоційно-чуттєвих складових – радості, доброти, любові. Це сприяє розвитку естетичного смаку, краси рухів і жестів. Нарешті, бальний танець значно демократичний і доступний, уміння і навички можуть реалізовуватися школярами не лише в концертах, конкурсах, фестивалях, але й у повсякденні, що є однією із умов естетичного виховання.

Кажучи про естетичне виховання, ми маємо на увазі не тільки діяльність вихователів (хореографів), але і відповідну модель поведінки вихованців.

Суть естетичного виховання полягає у цілеспрямованому формуванні в людині естетичного відношення до дійсності. Оскільки, бальний танець є одним із засобів виховання, тому необхідно зазначити, що мистецтво має здатність регулювати виховним процесом. Виховання – специфічна форма суспільно значущої діяльності, що здійснюється суб'єктом (суспільство і його спеціалізовані інститути) по відношенню до об'єкту (індивід, особа, група, колектив, спільність) з метою вироблення у останнього системи орієнтації в світлі естетичних і художніх цінностей відповідно до уявлень, що склалися в певному суспільстві, про їх характер і призначення. В процесі естетичного виховання особи відбувається залучення індивідів до цінностей, переорієнтація їх у внутрішній духовний зміст шляхом інтеріоризації. На цій основі формується і розвивається здібність людини до естетичного сприйняття і переживання, формується його естетичний смак і уявлення про ідеал

Виховання красою і через красу, яким і є бальний танець, формує не лише естетико-ціннісну орієнтацію особи, але і розвиває здібність до творчості, до творення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, в побуті, у вчинках і поведінці і, звісно, в мистецтві.

Естетичне виховання гармонізує і розвиває всі духовні здібності людини, необхідні в різних сферах творчості. Воно тісно пов'язано з етичним вихованням, оскільки краса виступає своєрідним регулятором людських взаємин. Завдяки красі людина часто інтуїтивно спрямовує свої дії до добра.

Мабуть, в тій мірі, в якій краса співпадає з добром, можна говорити про морально-етичну функцію естетичного виховання.

Звідси, провідна роль естетичного виховання в розвитку пізнавальної здатності особи. Дослідники відзначають, що формуючи «естетичне мислення», виховання сприяє цілісному охопленню на індивідуальному рівні особливостей культури даної епохи,

розумінню її єдності і стилістичної спорідненості, що, на думку польської мисткині, ученої І. Войнар, є необхідною передумовою її теоретичного пізнання [1].

Разом з тим, віддаючи данину естетичному вихованню особи як специфічному засобу розвитку «інтелектуальної орієнтації», не можна абсолютизувати гносеологічний підхід, що на практиці може виокремлюватися в суто просвітницькому розумінні сутності і завдань естетичного виховання, пильної уваги до художньої освіти та навчання. Навчити індивіда сприймати вже готові продукти естетичної діяльності – це важливе, проте зовсім не вичерпне всього комплексу завдань як специфічна сторона будь-якого виду творчої діяльності, оскільки саме розвиток творчих здібностей особи і слід вважати як провідне завдання естетичного виховання.

Естетична освіта, залучення особистості до скарбниці світової культури і мистецтва є необхідною умовою досягнення мети естетичного виховання особи [1].

Як свідчить досвід практичної діяльності і виховної роботи, що склалася у сучасному освітньо-мистецькому середовищі, звичайно виділяють наступні структурні компоненти естетичного виховання: естетична освіта, що закладає теоретичні і ціннісні основи естетичної культури особи; художнє виховання в його освітньо-теоретичному і художньо-практичному виразі, що формує художню культуру особи в єдності навичок, знань, ціннісних орієнтацій, смаків; естетична самоосвіта і самовиховання, орієнтовані на самовдосконалення особи; виховання творчих потреб і здібностей. Серед останніх особливу значущість мають так звані конструктивні здібності: індивідуальна експресія, інтуїтивне мислення, творча уява, бачення проблем, подолання стереотипів.

Естетичне виховання здійснюється на всіх етапах вікового розвитку особи. Чим раніше вона потрапляє в сферу цілеспрямованої естетичної дії, тим більше підстав сподіватися на його результативність.

Демократичні перетворення в педагогічній науці визначили законодавчий зміст статті 14 «Загальних вимог до змісту освіти», де звертається увага громадськості на те, що «зміст освіти... повинен бути орієнтований на: адекватний світовий рівень загальної і професійної культури суспільства; формування у учнів адекватних сучасному рівню знань і рівню освітньої програми (ступеню навчання) картини світу...» [2, 84].

Ми виділяємо в даному контексті ідею демократизації педагогічної і культурної діяльності. Вважаємо, що дана ідея виражена самими принципами державної політики у сфері освіти, серед яких: гуманістичний характер освіти, пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини, вільного розвитку особи. Виховання ... пошана до прав і свобод людини ... [2, 85].

Виокремлені принципи виражають ідею пріоритетності вільної форми співпраці педагога і учня, перспективність культуротворчих форм роботи, де можливо здійснювати обмін культурними цінностями не тільки дорослого хореографа і підлітка, але і самих підлітків між собою. Закон «про освіту» роз'яснює, що «зміст освіти... повинен бути орієнтований на: забезпечення самовизначення особи, створення умов для її самореалізації» [2, 87].

Таким чином, намітилася тенденція державної підтримки: індивідуальних потреб кожного в гармонійному і всебічному розвитку; в отриманні кожною особою відмітній від інших естетичної культури.

Звідси, важливого значення в питанні формування естетичної вихованості на заняттях хореографією надається не тільки індивідуальному розвитку танцювально-пластичних навичок учнів, але і самого хореографа. Цей процес відрізняється цілеспрямованою взаємодією, підтримкою хореографа їх власних можливостей, спонукую самовизначен-

ня особи в пропонованих варіантах хореографічної творчості, сприянням учнів в усвідомленні їх особистісних хореографічних досягнень, створенням сприятливих умов осмислення значущості культурного самопізнання, самовладання і самопостачання їх власних результатів різної хореографічної діяльності через естетичне спрямування.

Правомірність авторської інтерпретації поняття «естетичне виховання» підказана різними авторськими концепціями змісту даного терміна, де кожен учений по-своєму визначає його в контексті власних досліджень.

На думку М. Кагана, «Естетичне – це якісний показник досягнень особи в її здатності відчувати, переживати і перетворювати природу, суспільне життя» [3, 18].

Важливість бального танцю у естетичному вихованні старшокласників розуміється як один із засобів образного світосприйняття, естетичного смаку, здатності до самостійного життя, сприяти підвищенню міжособистісної культури. Можна передбачити, що систематичне цілеспрямоване заняття танцем із врахуванням вікових і психофізіологічних особливостей учасників танцювального колективу дозволить максимально використати можливості бального танцю в естетичному вихованні старшокласників. Теоретичне і практичне засвоєння латиноамериканської програми сприяє розвитку ініціативи, творчого підходу, самостійності в естетичній діяльності [4].

Латиноамериканські танці використовуються нами також для формування в учасників почуття міри і естетичного смаку. Характерною особливістю цих танців є незвичайний синкопований ритм і виразна активна робота стегнами. Тут важливо, що в процесі засвоєння танців у вихованців формується почуття міри й вони не перетворюють елегантність стегових рухів у вульгарні вихилися. Таким чином, шляхом засвоєння латиноамериканських танців у старшокласників формується здатність самостійного міркування, заснованого на набутих естетичних знаннях. Наприклад, щодо виконання танцю «Ча-ча-ча» немає єдиної думки про походження його назви. Одна із версій пов'язана із назвою рослини Антільських островів, стручок якого називався «ча-ча» й використовувався для виготовлення музичного інструменту супроводу танцю. Інша версія – це звук сипучого піска в музичному інструменті – маракас. Відтак, назва означає звук шаркання ніг під час танцювання. Така невизначеність дає можливість вихованцям, враховуючи емоційну насиченість, ритмічний рисунок, стилістику рухів, висловити власне міркування по цьому питанню.

Провідним мелодичним елементом цієї групи танців є ритм, а основним виразним засобом – ритмопластика рухів. Ритмічний рисунок латиноамериканського танцю різноманітний і оригінальний. Це дає можливість танцівникам через виразність рухів, жестів, міміки висловити широкий діапазон почуттів, емоцій, настроїв. В «Румбі» – ніжність, чуттєвість, сум; в «Ча-ча-ча» – радість, кокетство, у «Самбі» – експресію, у «Джайві» – безтурботність.

Таким чином заняття латиноамериканськими танцями впливають на ступінь розвитку естетичних почуттів і емоцій, естетичного смаку, естетичних знань, естетичної діяльності.

Уся танцювальна культура передбачає музичне оформлення. Так, музика є провідним елементом танців європейського походження, саме вона керує танцювальними рухами, визначає їх характер та виразність. Наприклад, романтику, м'якість, таємничість передаються широкими і плавними рухами «Повільного вальсу». Основою характеру європейських танців є взаємовідношення танцюючої пари, їх виразні рухи, жести, міміка. Легкість та динаміка танцю «Швидкий Фокстрот» побудований на невисоких стрибках та схрещуванні ніг. Малюнок цього танцю може бути представлений як ута-

емничена гра танцюючих, де вони чередують енергійні кроки і повороти з раптовими зупинками, паузами, під час яких танцівники розхитуються в ритм музики [4]. Ця особливість європейських танців сприяє розвитку у старшокласників артистичних здібностей – компоненту, що визначає рівень виконавської танцювальної майстерності. Тому парне виконання є однією із здатностей бального танцю в естетичному вихованні старшокласників.

Висновки. Естетичне виховання старшокласників, що займаються бальним танцем, тісно пов'язане із самовихованням, що передбачає формування власних позитивних якостей, та перевихованням, спрямованим на подолання негативних якостей особистості. Самовиховання розпочинається із самопізнання, що є запорукою успіху та важливим чинником гармонійної особистості.

Старшокласники, які займаються бальною хореографією набувають не лише естетико-ціннісну орієнтацію особи, але у них розвиваються здібність до творчості, до творення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, в побуті, у вчинках і поведінці і, звісно, в мистецтві.

Подальше дослідження даної проблеми може бути спрямоване на творення системи хореографічної творчості школярів різної вікової аудиторії; на вивчення танцювальних явищ у художній культурі; на створення інтегрованих курсів сфери естетичного виховання школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Естетичне виховання // Філософська енциклопедія. – М., 1970. – Т. 5. – 578 с.
2. Закон «Загальні вимоги» // Освіта в документах. – М., 1996. – 168 с.
3. Каган. М. Эстетическая и художественная культура / М. Каган // Эстетическая культура и художественная культура. – М., 1983. – 63 с.
4. Регаццони Г. Латино-американские танцы / Г. Регаццони, А. Росси, А. Маджони // [пер.с фр. Г. В. Евдокимова]. – М. : БММ АО, 2001. – 192 с.

Статтю подано до редакції 09.10.2014 р.